

Sedm kroků ke stanovení rizik

Účelem provádění hodnocení rizik na pracovišti je vytvořit podklady, které umožní zaměstnavateli stanovit opatření nutná pro ochranu bezpečnosti a ochrany zdraví jeho zaměstnanců a mají za cíl předcházet rizikům, odstraňovat je anebo minimalizovat působení neodstranitelných rizik.

Základní kroky:

1. Vymežit pracovní systém a zpracovat seznam činností

Zpracovat formou tabulky **seznam míst a prostorů v pracovním systému** (podnik, provozovna aj.). Pracovní systém zahrnuje všechna zařízení, prostory, technologie, prostředí, zaměstnance a jiné osoby vyskytující se na pracovištích a všechny další vlivy, které je možno předpokládat. Vymezením prostoru rozumíme rozložení pracovního systému do jednotlivých pracovišť, zařízení, prostor a dalších míst, kde bude organizováno hodnocení rizik. Nesmí se zapomenout zahrnout do tohoto seznamu všechny prostory a komunikace včetně sklepních prostor, venkovních komunikací, podnikových vleček, šaten, záchodů, umýváren, prostorů pro odpočinek a jídlo atd.

Na seznam prostorů a pracovních míst navazuje **seznam (přehled) činností**, které jsou v jednotlivých pracovních prostorech prováděny. Seznam činností může být vypracován samostatně, nebo mohou být pro přehlednost činnosti přiřazeny k jednotlivým prostorům. Nesmí se přitom zapomenout, že na většině pracovišť probíhají v různou dobu různé činnosti, např. přenášení břemen portálovým jeřábem nad pracovištěm, údržba mimo pracovní směnu, úklid po pracovní době, činnost spolupracujících nebo dodavatelských právnických nebo fyzických osob.

2. Vyhledat (identifikovat) nebezpečí

Ke každému pracovnímu místu, případně činnosti, přiřadíme nebezpečí nebo nebezpečnou situaci, která může nastat a posoudit, kdo může být nebezpečím ohrožen a jak k tomu může dojít. Vychází se přitom ze zkušenosti hodnotitelů, zaměstnanců, z výsledků šetření pracovních úrazů, nehod, případně z evidence drobných poranění a skoronehod. Dobrou pomůckou jsou příklady nebezpečí, nebezpečných situací a nebezpečných událostí uvedené v ČSN EN ISO 12100.

Poznámka: Tyto příklady je třeba chápat pouze jako informativní a určité vodítko, nikoliv jako úplný výčet.

3. Stanovit a ohodnotit rizika

Vyhodnotit rizika vyplývající z identifikovaných nebezpečí a rozhodnout, zda jsou existující preventivní opatření dostačující nebo zda jsou potřebná další opatření. Při stanovování rizik posuzujeme **závažnost možného poškození**, tak i **pravděpodobnost**, se kterou k poškození může dojít. Současně je třeba také vzít v úvahu účinnost jednotlivých opatření a možnost jejich selhání a z toho plynoucí možné následky. Podstata hodnocení rizik spočívá v rozhodnutí, zda riziko můžeme přijmout a pokud ne, jaká opatření musíme realizovat k jeho odstranění nebo alespoň omezení na přijatelnou míru.

4. Odstranit/omezit rizika

Účinná prevence poškození zdraví vychází ze znalostí podstaty (charakteru) rizik a jejich závažnosti. Nutnou podmínkou účinné prevence je přitom splnění všech požadavků stanovených právními předpisy a technickými normami.

Stanovení **opatření k prevenci rizik** je výsledkem všech předchozích kroků. Cílem opatření je zajistit podmínky, které odstraní rizika u zdroje jejich původu nebo omezí jejich působení tak, aby ohrožení bezpečnosti a zdraví zaměstnanců bylo minimalizováno.

Poslední slovo v přijímání opatření k omezení rizik by měl mít zaměstnavatel (ředitel, jednatel, majitel), který závazným způsobem (příkaz ředitele, směrnice k prevenci rizik apod.) rozhodne o potřebných opatřeních, zodpovědnosti za jejich realizaci a termínu provedení. Proto je důležité, aby měl zaměstnavatel pro své rozhodování jasný a přehledný podklad. Doporučuje se proto pro vyhodnocení rizik a stanovení opatření k jejich prevenci používat přehlednou tabulku.

5. Vyhodnotit zdravotní rizika (kategorizace prací)

Součástí pracovních rizik jsou také zdravotní rizika, která vyjadřují míru závažnosti zátěže člověka vystaveného rizikovým faktorům na pracovišti. Vzhledem k jejich specifickému charakteru a požadované odborné znalosti pro jejich hodnocení jsou zahrnuty v právních předpisech týkajících se ochrany veřejného zdraví, konkrétně zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto zákona má zaměstnavatel povinnost zdravotní rizika vyhledávat a zpracovávat návrh zařazení prací do kategorií.

Návrh na zařazení prací do kategorií spolu s údaji klíčovými pro hodnocení rizik musí předkládat orgánu ochrany veřejného zdraví, který rozhoduje o zařazení práce do příslušné kategorie a vyhláší riziková pracoviště. Zaměstnavatel sám kategorie prací a riziková pracoviště neurčuje ani nevyhláší. Rizikovou prací, kterou se pro účely tohoto zákona rozumí práce, při níž je nebezpečí vzniku nemoci z povolání nebo jiné nemoci související s prací, je práce zařazena do kategorie třetí a čtvrté a dále práce zařazená do kategorie druhé, o níž takto rozhodne příslušný orgán ochrany veřejného zdraví.

6. Pravidelné hodnocení rizik

Jak již z názvu vyplývá, výchozí hodnocení rizik se provádí jednak při zavádění systému hodnocení rizik na všech pracovištích a zařízeních, jednak u nových pracovišť, strojů, technologií a zařízení před uvedením do provozu. Je potřebné je provést i tehdy, když dojde k závažným organizačním změnám, jako je například zavedení druhé směny nebo změna kvalifikace zaměstnanců. Dále by se mělo hodnocení rizik provádět v intervalech, stanovených pro jednotlivá pracoviště zaměstnavatelem podle rizikovosti prací a dalších skutečností, které rizikovost a četnost prevence ovlivňují.

Hodnocení rizik provádíme vždy:

- před uvedením nového zařízení případně pracoviště do užívání (výchozí vyhodnocení rizik),
- jako kontrolu po provedení nebezpečných opatření,
- po každé změně, která mohla mít vliv na bezpečnost práce,
- po nehodě / úrazu,
- a samozřejmě prevenci rizik provádíme v návaznosti na události, jakými jsou, například pracovní úraz, návrh zástupce zaměstnanců pro BOZP, zjištění orgánů Inspekce práce nebo ochrany veřejného zdraví nebo závazný pokyn příslušného odborového orgánu.

7. Projednání zjištěných rizik se zaměstnanci

Začátek prevence rizik by měl být už v zajištění kvalitního školení zaměstnanců a vedoucích zaměstnanců o právních a ostatních předpisech k zajištění BOZP včetně informací o rizicích, která se týkají jejich práce a pracoviště a pravidelném ověřování jejich znalostí.

Je potřeba také seznámit zaměstnance, příslušné odborové orgány nebo zástupce pro oblast BOZP s výsledkem vyhodnocení rizik a přijetí a provádění opatření ke snížení jejich působení. Vyslechnutím jejich připomínek a návrhů je nejen uloženo zákoníkem práce, ale může přinést poznatky důležité pro prevenci rizik.

Se zaměstnanci, případně jejich zástupci, by měly být projednávány i výsledky kontrol zaměřených na účinnost přijatých bezpečnostních opatření, protože jejich soustavné vyžadování a kontrolování je nezbytným předpokladem pro zajištění bezpečných a zdravích neohrožujících podmínek práce.

Na závěr je třeba zdůraznit, že **hodnocení rizik je neustálý proces**, který musí být prováděn při všech změnách v podniku ovlivňujících existenci nebezpečí a majících vliv na bezpečnost a ochranu zdraví u člověka. Má-li být proto vyhodnocení rizik prakticky využitelné, musí zaměstnavatel:

- Stanovit pracovníka, nejlépe člena vedení organizace, odpovědného za jeho provedení a řízení, případně (podle potřeby) vytvořit hodnotitelský tým pracovníků, kteří se na tom budou podílet.
- Projednat s týmem, co je plánováno udělat a získat jejich připomínky a podporu.
- Zajistit, aby byla projednána přijatá opatření s každým dotčeným zaměstnancem, stanovit potřeby pro vyškolení členů hodnotitelského týmu a zavést vhodný výcvikový program.
- Posoudit adekvátnost hodnocení rizik.
- Určit, zda hodnocení rizik je vhodné a dostatečné (odpovídající) z hlediska podrobnosti a důslednosti.
- Zajistit dokumentaci administrativních podrobností a podstatných zjištění.